

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

**ΟΙ
ΣΕΡΡΕΣ**

**ΚΑΙ Η
ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΟΥΣ**

**ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ**

**ΜΕΧΡΙ ΤΗ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ**

Α' ΤΟΜΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2013

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

Β΄ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΟΙ ΣΕΡΡΕΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥΣ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σέρρες, 6-9 Απριλίου 2006

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Β΄ ΤΟΜΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2013

ARTEMIS ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έφτασε στο τέλος του το Β΄ Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο που διοργανώθηκε από το Δήμο και τη Δ.Ε.Π.Κ.Α. Σερρών. Η Οργανωτική Επιτροπή του Συνεδρίου μου έκανε την τιμή να μου αναθέσει την Προεδρία της Επιστημονικής Επιτροπής, στην οποία συμμετείχαν επίσης οι αγαπητοί συνάδελφοι: Αλεξάνδρα Γερολύμπου-Καραδήμου, καθηγήτρια στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (στο εξής Α.Π.Θ.), Αθανάσιος Καραθανάσης, καθηγητής στο Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας του ίδιου Πανεπιστημίου, Ευστάθιος Πελαγίδης, ομότιμος καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, ο Κωνσταντίνος Φωτιάδης, καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα του ίδιου Πανεπιστημίου και Χρυσούλα Χατζητάκη Καψωμένου, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ.

Οφείλω να μνημονεύσω ιδιαίτερα τη συμμετοχή στην ίδια Επιτροπή του κ. Πέτρου Σαμσάρη, διδάκτορα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, μέλους του Δ.Σ. της Δ.Ε.Π.Κ.Α. Σερρών, όχι μόνο για το βάρος που επωμίσθηκε προκειμένου να συντονίσει τις εργασίες και τις αποφάσεις της Επιστημονικής και της Οργανωτικής Επιτροπής, της οποίας υπήρξε επίσης μέλος, αλλά και για την άψογη συνεργασία μας. Διερχόμενος, παράλληλα, τα αισθήματα και των υπόλοιπων συναδέλφων της Επιστημονικής Επιτροπής εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας στον Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής, Δήμαρχο Σερρών κ. Ιωάννη Μωυσιάδη, καθώς και στα υπόλοιπα μέλη της που μας εμπιστεύτηκαν.

Το Συνέδριό σας και Συνέδριό μας (αφού όλοι μας, με κάποιο τρόπο, συνδεόμαστε με τις Σέρρες) ανήκει στο άμεσο παρελθόν. Είναι, επομένως, νωρίς να προχωρήσει κάποιος στην αποτίμησή του χωρίς να κινδυνέψει να παραβλέψει, να παρερμηνεύσει, να υποβαθμίσει ή και να υπερεκτιμήσει κάποιες παραμέτρους του. Επιτρέψτε μου λοιπόν να περιορισθώ σε ορισμένες παρατηρήσεις που προκύπτουν τόσο από το ιδιαίτερα προσεγμένο Πρόγραμμα του Συνεδρίου, όσο και από το περιεχόμενο των εισηγήσεων. Οι επισημάνσεις αφορούν τον αριθμό Ελλήνων και ξένων επιστημόνων, τις ειδικότητες και τα επιστημονικά ιδρύματα στα οποία εργάζονται, το υλικό στο οποίο στήριξαν τις εισηγήσεις τους και, τέλος, τις θεματικές ενότη-

τες και τη χρονική περίοδο στην οποία αναφέρθηκαν. Μία περιδιάβαση που, ενώ φαντάζει μονότονη και ίσως χωρίς μεγάλη σημασία είναι, ωστόσο, απαραίτητη: Μέσα από αυτήν θα αναδειχθούν και τα κενά στην έρευνά μας, αλλά και η ανάγκη διεύρυνσης και αναπροσανατολισμού, ίσως, των ενδιαφερόντων μας.

Το Συνέδριό μας φιλοξένησε 53 συνολικά επιστήμονες, 6 από τους οποίους προέρχονται από το εξωτερικό. Συγκεκριμένα εκπροσωπήθηκαν: το Πανεπιστήμιο του Βοσπόρου και το Ιστορικό και Αρχαιολογικό Ινστιτούτο της Ολλανδίας στην Κωνσταντινούπολη, το Εθνογραφικό Ινστιτούτο της Σερβικής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών, το Ινστιτούτο Βαλκανικών Σπουδών της Σερβίας και το Πανεπιστήμιο Princeton των Η.Π.Α.

Σε ό,τι αφορά την ελληνική συμμετοχή, ακαδημαϊκοί δάσκαλοι, επιστημονικοί συνεργάτες, διδάκτορες και υποψήφιοι διδάκτορες, εκπαιδευτικοί θητεύουν στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας στην ίδια πόλη, στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινα), στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, καθώς και στα ΤΕΦΑΑ και ΤΕΙ των Σερρών. Από τον κατάλογό μας λείπει βέβαια το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η Αθήνα, ωστόσο, εκπροσωπείται από τους επιστήμονες που εργάζονται στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, στα Ερευνητικά Κέντρα της Ακαδημίας Αθηνών, αλλά και σε Παραρτήματα των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Σέρρες, Καβάλα). Οι διδάκτορες και υποψήφιοι διδάκτορες υπηρετούν τους κλάδους της Φιλολογίας, Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Θεολογίας, Οικονομίας και Διοίκησης, Τέχνης, Αρχιτεκτονικής- η σειρά χωρίς αξιολογικό χαρακτήρα. Οι εκπαιδευτικοί υπηρετούν στις βαθμίδες της Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαίδευσης.

Αξιοθαύμαστα ποικίλες οι πηγές από τις οποίες οι εισηγητές άντλησαν τις πληροφορίες τους: Ελληνικά και ξένα διπλωματικά αρχεία, Πρακτικά της Βουλής, μοναστικά αρχεία, εκκλησιαστικοί και κοινωνικοί κώδικες, ιδιωτικά αρχεία, επιστολές, ημερήσιος και περιοδικός Τύπος, προφορικές μαρτυρίες, μνημειακές κατασκευές, έργα εκκλησιαστικής τέχνης και μικροτεχνίας. Χάρη στο υλικό αυτό αναδείχθηκε όχι μόνον η, σε διάφορες περιόδους πολιτική και οικονομική σημασία των Σερρών και της περιοχής τους, αλλά και ο πνευματικός και πολιτιστικός τους πλούτος, όπως αποτυπώθηκε στα χειρόγραφα του Χρονογράφου του 1570 (Sakel), στα μεταβυζαντινά κειμήλια αργυροχοίας και τις εγχάρακτες επιγραφές (Trifonova), στα μελοποιημένα άσματα του Παναγιώτη Παπα-Αγγελίδη (Γλαβίνας), στην εικονογράφηση των ναών της περιοχής (Π. Σαμσάρης), στη μοναδικής σημασίας Βιβλιοθήκη της Μονής του Τιμίου Προδρόμου (έστω και με τα κενά της ράφια, Μπακιρτζής) και στα σημαντικά μνημεία του οθωμανικού τους παρελθόντος (Στεφανίδου).

Περιδιαβάζοντας στις σελίδες του φροντισμένου προγράμματος εύκολα

συνειδητοποιεί ο καθένας ότι σχεδόν ισόρροπα μοιράστηκε το ενδιαφέρον των εισηγητών ανάμεσα στην πολιτική ιστορία (ενότητα Α) με 9 εισηγήσεις από τις οποίες δεν ανακοινώθηκε η μία, στην κοινωνική και οικονομική ιστορία (ενότητα Β΄) με 13 εισηγήσεις, από τις οποίες ανακοινώθηκαν οι 7, στην οικιστική συγκρότηση και τα μνημεία (ενότητα Δ΄) με 11 εισηγήσεις. Η ενότητα Γ΄ με εισηγήσεις που αναφέρονταν στους θεσμούς, Εκκλησία, Κοινότητες, Εκπαίδευση διεκδίκησε τη μερίδα του λέοντος με 18 ανακοινώσεις, ενώ οι λιγότερες εισηγήσεις, 6 συνολικά (ενότητα ΣΤ΄), αφορούσαν τη λογοτεχνία, τη μουσική και τα εικαστικά. Είναι γεγονός ότι ορισμένες εισηγήσεις θα μπορούσαν να είχαν ενταχθεί σε διαφορετικούς θεματικούς άξονες: θα παρουσίαζε λ.χ. ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ακουστούν διαδοχικά οι εισηγήσεις της Καλλιόπης Πανοπούλου για την ομηρία των βλαχόφωνων της Τζουμαγιάς στη Σερβία (ενότητα Α΄), η οποία στηρίχθηκε σε προφορικές κυρίως μαρτυρίες, και της Jovanka Djordjevic-Jovanovic για τους Έλληνες μετανάστες (migrants) από τη Τζουμαγιά στη Σερβία.

Η αίσθηση της ισόρροπης, σχετικά, κατανομής των ανακοινώσεων στους επί μέρους θεματικούς άξονες ανατρέπεται, αν αποπειραθούμε τη χρονολογική τους κατάταξη. Είναι ευνόητο ότι στους υπολογισμούς μας δεν περιλαμβάνονται εργασίες που καλύπτουν ιδιαίτερα ευρείες περιόδους, όπως λ.χ. της Gordana Blagojevic, του Machiel Kiel, του Βασίλειου Ριτζαλέου, Κωνσταντίνου Σιαμάκη, των Ιωάννη Τσαρούχα - Νικόλαου Μπονόβα, Σταυρούλας Δαδάκη και Νικόλα Μπακιρτζή. Αναμενόμενα λοιπόν υπερτροφική σε εισηγήσεις η αναφορά στον 20ό αιώνα: Το ενδιαφέρον των επιστημόνων κάλυψε όλες τις θεματικές ενότητες του συνεδρίου, με 21 εισηγήσεις που αναλογούν στο 40% περίπου του συνόλου. Από τις υπόλοιπες, 14 επικεντρώθηκαν στο 19ο -αρχές 20ού αι., ενώ οι 15ος, 17ος, 18ος αιώνες αντιπροσωπεύθηκαν με 2-3 εισηγήσεις ο καθένας. Τελείως αποσπασματική υπήρξε η αναφορά στον κρίσιμο 16ο αιώνα, ο οποίος εξακολουθεί να μας είναι σχετικά άγνωστος, όσο μάλιστα μένουν ανεκμετάλλευτες οι τουρκικές πηγές. Το γεγονός αυτό, εγγενές πρόβλημα της ιστοριογραφίας μας, επιτείνεται όσο προχωρούμε στον 21ο αι. : οι επιστήμονές μας έχουν στη διάθεσή τους πληθώρα ποικίλων πηγών και ερεθισμάτων προκειμένου να φωτίσουν, να κατανοήσουν το άμεσο παρελθόν μας. Η επιταχυνόμενη, αντίθετα, απομάκρυνσή μας από τις «παρωχημένες» μορφές της γραπτής μας γλώσσας, η σχετική δυσκολία στην αναζήτηση και ανεύρεση πηγών, αλλά και το όψιμο, σχετικά, ενδιαφέρον μας για την κατάρτιση επιστημόνων κατόχων της παλαιοτουρκικής μας στέγησαν τη δυνατότητα να γνωρίσουμε όψεις της πρώιμης οθωμανοκρατίας.

Επιτρέψτε μου, λοιπόν, να τελειώσω τη σύντομη, αφαιρετική μου επισκόπηση, με μια πρόταση-προτροπή και στους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και σε ευαισθητοποιημένους ιδιώτες, για τη θέσπιση υποτροφιών προκειμένου να ενθαρρυνθούν νέοι ερευνητές ν' ασχοληθούν με τους

δύσκολους, σκοτεινούς αιώνες της ιστορίας των Σερρών και της περιοχής τους.

Τελειώνω εκφράζοντας την ευχή να έχουμε τη χαρά της συμμετοχής σ' ένα νέο συνέδριο στη φιλόξενη πόλη σας.

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ISBN: 978-960-86390-8-9